

- Rezümé -

A *The Colours of Porto* egy olyan könyvecske, amely tavalyi, Portóban töltött Erasmus-szemeszterem hozadéka, és az ott szerzett emlékeim lenyomata, persze egy kicsit oldottabb formában. Eredetileg hazajöveletem után ajándéknak szántam kint megismert barátaimnak, és ezért angol nyelven írtam.

Egy olyan könyv írása és illusztrálása volt a célom, amely azt a szürreális és vidáman burjánzó portói világot mutatja be úgy, ahogy én láttam, és amit nekem is szerencsém volt megtapasztalni. Megfigyeléseim szerint sok olyan turistakönyv íródik, amely tévesen vagy felszínesen mutat be egy-egy országot, nemzetet, mivel íróinak gyakran nem adódik lehetősége, hogy maga is elutazzon az adott helyre. Nekem pedig a Portóban töltött öt hónap alatt sikerült olyan helyekre is ellátogatnom, vagy ünnepeken részt vennem, apróságokat megfigyelnem, amely egy turistának, aki csak egy rövidebb ideig tartózkodik ott, nehezen lehetséges. Így írtam le- kint vezetett úti-naplómból kiemelve- az apró, de annál furcsább, vagy épp humoros eltéréseket- immár egy kicsit megalapozottabban.

A könyvben szereplő történetecskékhez papírnyomat -illusztrációkat készítettem (néhol nem tisztán, hanem vegyes technikaként), amelyek mintegy reflexióként kísérik a szövegeket, mondhatni: saját emlék-lenyomataim, és mintasorolásuk miatt a jellegzetes portugál *azulejo*-kon a házakat borító mázas csempéken alapulnak. Tehát a Portó színeit, jellegzetességeit bemutató írások mindegyikéhez más-más mintát társítottam.

Remélem, hogy a könyv végiglapozásával kedvet adok ahhoz, hogy többen is ellátogassanak ebbe a különleges városba.

The Colours of Porto is a sort of result or conclusion of my Erasmus-semester in Porto, Portugal. It is kind of book, a small one, that I actually intended as a little present for my friends I knew there, for the memory of time we spent together. I wrote it in English so all of them would understand.

My aim was to create a book, through which i can show the city the way I saw it. It is a surrealistic, vivid, sprawling but lovely chaos...

As I see, nowadays there are a plenty of touristic books that are usually smattering of the foreign countries and the habits of the local people, and also saying unrealistic stereotypes about them, since the author of the book has even never been in the actual place.

For me, being in Porto for five months was the opportunity to discover all those little details of the city that are not obvious for tourists. I wrote stories picking up some of these details from the diary-blog, that I had written there during my Erasmus-semester.

The illustrations of the book are made by paper-cut, but sometimes I mixed it with other materials,

and it's like a sort of reflexion for the stories in terms of the patterns,(like a huge caleidoscope) that are, referring to the old, traditional portugese tiles, called: *azulejo*. Each story has a different kind of pattern, like those I have seen on the walls of the buildings everywhere in Porto and that was such a memorable thing from the beginning...

I hope that those who are browsing this book will take a fancy to go and see this extraordinary city sometime.

The colours of Porto

(Portó színei)

A The Colours of Porto egy olyan könyvecske,- eredetileg ajándéknak szánt, és ezért angol nyelven írt- amely tavalyi, Portóban töltött Erasmus-szemeszterem hozadéka, és az ott szerzett tapasztalataim, emlékeim lenyomata, persze egy kicsit oldottabb formában.

Sok turistakönyv íródik úgy manapság, hogy a legpopulárisabb helyszíneket mutatják be azoknak, akik egy befizetett útra vágnak, és azt már, hogy egy kicsit eltévedjenek, a maguk útján járva valóban felfedezzenek valami akkor-csak-nekik-szólót, kockázatosnak tartják, és inkább a jól kitapasztalt ösvényeknek vágnak neki. Ahogy az is gyakori, hogy azok, akik a könyvek szerzői, olyan állításokat tesznek országokról, városokról és az ott lakókról, ami megalapozatlan sztereotípiá, hiszen maguk - akár- nem is jártak ott soha.

Persze manapság az is igaz, hogy legalább annyi személyes hangot megütő (persze ez még nem garantálja a minőséget is), könyv születik az uazás témájában, mint amennyi általános leírás, hiszen már nem számít ritkaságnak az, hogy a világ egyik pontjáról a másikra eljussunk alig pár óra alatt, akár egészen olcsón is.

Válogatni, vagy hasznosnak vagy értelmesnek találni egyet-egyét: mindenki szíve joga, hiszen sokfélék vagyunk sokféle igényrel és látásmóddal.

Én ezzel a kis könyvvel, és öt hónap kint tartózkodással a hátam mögött "jogosnak" éreztem, hogy írjak egy amolyan útikönyv-félét, útmutatást a portugálokhoz, vagy más megközelítésből: egész egyszerűen hangulatot szerettem volna közvetíteni, azt a jókedvű burjánzást, néha akár mulatságos szürrealitásokkal teli világot, amit Portóban tapasztaltam.

Kiutazásom előtt olvastam el Szerb Antal A harmadik torony című könyvét, amelyben az író olaszországi kalandjairól szól, és az olasz emberekről lebontva a felszínes sztereotípiákat, vagy épp sokkal árnyaltabban erősítve meg azokat- ír nagyon szerethető, nagyon személyes hangon, néhol humorral fűszerezve. Ezek az átélt-történetek annyira magukkal ragadtak, hogy én is azon-nal utazni akartam, alig bírtam a helyemen ülni, és kívánni a repülőm indulását...

Amikor végül januárban leszálltam, és először végigmentem Portó utcáin- igaz, késő este, sötét volt már-, de emlékszem, hogy milyen új, üdítő élmény volt megpillantani a színes mintás csempékkel, az *azulej*okkal borított falakat...és bizony még több hét, vagy akár hónap kellett, amíg a szemem úgy megszokta ezt az annyira szokatlan látványt, hogy nem akartam lefotózni vagy lerajzolni minden egyes kis arabeszket.

Az volt az érzésem, mintha egy hatalmas, kifordított fürdőszobában sétálok, és azon sem lepődtem volna meg, ha kimegy az utcára egy helyi, és megnyit valahol egy csapot, majd vesz egy fürdőt... Vagy mintha egy óriási, folytatódó kaleidoszkóp csövébe lennék bezárva, ahol minden utcakereszteződésnél megárazzák, és az utcanévvel együtt újrarendeződnek a színek és az elemek.

De honnan is erednek az *azulejo*-k , és mi a funkciójuk a "gyönyörködtetésen" kívül?

Az *azulejo* szó kétféle forrásból eredeztethető. Az arab "al-zulaich"-kifejezésből, aminek jelentése apró, színes kavics, ami a bizánci mozaikokra utal, illetve a spanyol "azul"-szóból, amely a kék jelenti, mivel az első csempék monokróm kék, vagy kék-fehérek voltak.

Az azulejok portugál, spanyol és arab nyelvterületen elterjedt ornaméntikás csempék, amelyek a díszítésen kívül gyakorlati funkciót is betöltenek. A mázas csempe ugyanis jó hőszigetelő hatása miatt vált közkedvelté, és gyártását Kínában fejlesztették ki, ahonnan arab közvetítéssel terjedt el Európában a 13. század végén. A mórok az iszlám vallás (mindenre kiterjedő) formai megkötései miatt (ugyanis az tiltotta az állat-és emberábrázolást) a geometrikus formákból építkeztek, amelyet a spanyolok és a portugálok a reconquista után már figurális elemekkel, főleg történelmi jelenetekkel váltottak fel.*

Azok az azulejok is, amelyeket Portóban megfigyeltem, korszakonként megkülönböztethetők. Léteznek a valóban stilizáltabb, geometrikus minták, nagyjából egységesen barnás színekkel játszva, vannak a jóval régebbiek, az ornamentikásak jóval változatosabb színekkel (ezek újabb, "mű-változatai" festettek), és a legrégebbiek, amelyek sokkal kisebbek csempearabokból vannak feltéve, és domborúak, sokszor csillogó arany-berakással. A klasszikus kék-fehér festettek, amelyek a "monoton-minta" helyett nagy, összefüggő faliképek, történelmi jeleneteket ábrázolnak, mára már nagyrészt csak a belsőterekben, tanácstermekben kapnak helyet, mint a Portóban leghíresebb: a Sao Bento vasútállomás csatajelenetei, vagy a Casa da Música fogadótermének zsánerképei.

Mivel egész ott-tartózkodásom alatt jelen voltak ezek a különleges csempék, és egy idő után (a megszokás miatt is) letettem arról az elhatározásomról, hogy lefotózzom, összegyűjtöm az összes, városban megtalálható motívumot, hazajöve mégis arra gondoltam, hogy kezdek velük valamit. Az jutott eszembe, hogy mi lenne, ha megcsinálnám az én kis emlék-mozaikjaimat ...

Portóban az öt hónap alatt kezdtem el egy útinaplót is írni, egy blogot, először csak két okból kifolyólag: mert a kivitt kis kompakt fényképezőgépem sajnos elromlott az első hetekben, és csak jóval később tudtam kint venni egyet, ami viszont jó döntésnek bizonyult...

Viszont olyan intenzíven áramlottak felém az új benyomások, hogy úgy éreztem, valahogy azonnal reagálnom kell rájuk, és ehhez a gyorsasághoz megfelelő eszközt kellett keresnem. A skiccelés lassúnak és egyirányúnak tűnt, a hatások, ingerek többfelől jöttek, így kötöttem ki az írásnál. Gyakrabban van, hogy szavakkal több mindent meg lehet fogni, "elcsípni" egy komplexebb hangulatot, mint rajzolva vagy festve. Persze minden kifejezőeszköznek más a "célja", vagy az "értelme". Én akkor az írást éreztem a legmegfelelőbbnek.

A másik ok, amiért elkezdtem írni: hosszú és bonyodalmas lett volna leülni, és minden barátomnak, családtagomnak külön-külön levelet fogalmazni, és sok volt az átéltnivaló, tehát úgy gondoltam, kapjon csak mindenki ugyanazokból a gondolatokból. Az ott-tapasztaltak ugyanis annyira mások, inspiratívok voltak, hogy muszáj volt lejegyeznem.

Portóban rengeteg a kis szürreális részlet, amiben öröm elveszni, és felfedezgetni magunknak, akár több hónap után is újat és újat. Akik valaha Lisszabonban jártak, de Portóban megfordultak, a legtöbben Portó mellett döntenek-hallottam a véleményeket-, pont ezek miatt a bájos furcsaságok miatt, amelyek már egy nagyobb Lisszabonban nem teremnek olyan gyakran...

Korábban is szerettem írni utazásaim alkalmával, így konzerválva az emlékeket, csak úgy, magamnak, ezúttal is a saját örömömre kezdtem, majd mégis egy folytatásos történet állt össze belőle. Végül is a könyvecske amit írtam, ezeknek az élményeknek egy már-redukáltabb, és persze valamivel objektívebb változata. A bal oldalak pedig: a mintába kódolt emlékeim Portóról.

*forrás: Wikipédia

A könyv technikáján nem gondolkoztam túl sokat, egyszerűen csak biztosan tudtam, hogy személyességéhez inkább sokszorosító grafikai eljárás illene, amellyel egyébként is régen sokat foglalkoztam. Most pedig Portóban ez a vonal ismét előjött a felvett illusztráció-kurzus keretében, ahol egy nagyon nyílt, nagyon kezdeményező tanárunknak köszönhetően sok portugál művész tartott előadást, köztük egy fiatal grafikus lány is, Mariana Rio. Az ő workshopján készítettem újra papírmetszetet, (bár eddig az apróléposabb technikák érdekeltek inkább, a rézkarc és az aqua-tinta), de nem a "klasszikus módon", nyomódúccal, hanem ezúttal a saját erőnkől és a tenyerünk lendületéből kerültek a minták a papírra...és megint közel került hozzám a kartonpapír érdekessége, az, hogy sosem egyforma módon veszi fel a festéket, és ahogy emiatt mindig más, érdekes faktúrák jelennek meg a papíron, izgalmasan, nem-kiszámíthatóan. Ez az eszköz és hangulat, a kicsit elnagyoltság, véletlen-szerű tökéletlenség, de néha igenis részletező képi világ, úgy érzem, pont illett a történeteimhez.

Persze a papírmetszet sem "tisztá" papírmetszet, inkább kevert technika: kerültek bele vonalak, vagy portói postáról kért pecsét-lenyomat(ami így dokumentálja, mikor is jártam ott), vagy épp rúzsnyom. Izgalmasabbnak tartottam így felhasználni az emlékeimet, keverni őket, egyfajta újra-hasznosítást végezni velük, ha már manapság úgyis mindent újrahasznosítunk, mért ne lehetne az emlékeket is...?

A nyomatokat nyáron készítettem el az erkényünkön délutánonként vagy este, amíg oda tűzött a nap, így egyfajta szertartássá vált minden nap egy-egy oldal kikísérletezése.

Az első oldalon-mintegy bevezetőképp-, az azulejokról írok, és arról, hogyan használják Portóban: a leesett darabkákat néhol szellemes módon-mintha egy nagy takarót foltoznának be - teljesen oda nem illő darabokkal pótolják.

A következő Szent Joao ünnepéről szól, június 23-áról, amikor a portugálok kiözönlenek az utcákra, füstölt halat esznek a Ribeirán, és együtt ünnepelnek egy furcsa szokással, azzal, hogy játék-kalapácsokat vesznek, és egymás fejére koppintanak vele, vagy nagyon hosszú hagymaszerű növények száraival döröglik meg egymás orrát. Ez a szokás először elég furcsa, és meglepő, hiszen teljesen idegen emberek koppintanak, vagy épp a nagyon lelkesek jókorát ütnek egymás fejére- ez ekkor teljesen megengedett, és gyakran a 60-70 évesek élvezik ezt a gátlástalanságot úgy, mint a gyerekek. ..

Aztán a sirályok és a macskák következnek: a sirályok, akik ugyanabban a hajnali órában kezdenek el sírni és rikoltozni egészen különös hangokon (ezt jó időbe telt, mire már nem tűnt fel a magyar, sirálytalansághoz-szokott fülemnek), és a macskák, akik a magyar c-c-c-hívószóra tudomást sem vettek rólam, ellenben a spanyol és portugál hangokra azonnal reagáltak. Innen vontam le a konklúziót, hogy bizony vannak portugál szóra szocializálódott portugál macskák, és vannak a magyarok.

A narancssárga-oldalpár a kinti reggelizési szokásokról szól, a jellegzetes portugál vaníliás-süteményről, a *nata*-ról, a sokféle kávéról, s arról, hogy eszük ágában sincs rohanni, mert a reggelnek bizony meg kell adni a módját.

A következő oldal a csók, mint tabu, ugyanis a többi déli néppel ellentétben a portugáloknál valahogy az utcán vagy egyéb nyilvános helyeken való csókolózás udvariatlanságnak számít, és a "figyelmetlen külföldiek" meg is lepődhetnek a megbotránkozó tekintetek...

Portó olyan "hullámozó terepre" épült, hogy egy napi séta felér egy egész túrával, épp emiatt a városban csak nagyon elszórtan, vagy egyáltalán nem lehet biciklistákkal találkozni. Viszont annál

nagyobb divatja van a szörfnek, hiszen a Portóhoz közeli Matosinhos tengerpartja erre jó lehetőséget kínál, így szörfdeszkát látni a matrón a fiatalok kezében olyan megszokott látvány, mint máshol a bevásárlószatyor.

A városban él egy hagyomány is, amely kifejezetten az egyetemistákra korlátozódik. Ugyanis a Harry Potter nagysikerű könyvsorozat írnője, J.K Rowling a portói egyetemen tanított karrierje fellendülése előtt, és a városban élő diákhagyományokból merítkezett könyve megírásához. Azok a különböző módon vállon átvetett fekete köpenyek, a talárok, amelyeket a könyvben (és a filmben) a varázslótanoncok viselnek, a portugál egyetemisták hordták először, és az ő diákhagyományaikhoz köthető. Így nem meglepő ilyen ún. "traje"-t viselő egyetemistákkal találkozni a metrón, villamoson, vagy bárhol az utcán, az év bármely szakaszában. Emellett a szemeszter végén és a különböző avatásokon az utcára kivonulva (és akkor az egész város felbolydul) színes cilindereket is viselnek a fejükön.

Végül a portugál posta-rendszer, ami olyan kaotikusnak mondható a bonyolult információs rendszere miatt- amit mefigyelésm szerint még a helyikének is tanulniuk kell-, hogy az ember kétszer meggondolja, valóban levelet szeretne-e feladni...

Ezek a kis összegyűjtött tanulságok, történetek szerepelnek a The colours of Porto-ban, amiből - arra gondoltam-, lehet, egyszer vissza is csempészek egy példányt valamelyik portói könyvesboltba, nyomot vagyis nyomatot hagyva magam után a városban, (ár nélkül), hadd tudják meg a portugálok, hogyan látta őket valamikor egy fél évét ott töltő egyetemista. Vagy utazól. Azzal pedig, ha valakinek itthon adok kedvet egy portói úthoz a történetek vagy a képek miatt, külön örülök. Akkor már megérte elmennem...

Póth Rebeka

Nyugat-magyarországi Egyetem, Alkalmazott Művészeti Intézet, Tervezőgrafika-szak, III. évfolyam
Témavezető: Orosz István DLA habil. grafikusművész, rajzfilmrendező, egyetemi tanár

Cím: The colours of Porto,

könyv, 115X175 mm, papír, papírmetszet, vegyes technika

2012



- A könyvről készült fotó -